

Kritičko razmatranje tzv. nacionalne obiteljske politike bivše vlade

Ante VUKASOVIĆ*

Sažetak

Ova rasprava kritički vrednuje dokument »Nacionalna obiteljska politika« iz 2002. i na njemu zasnovane sljedeće dokumente: Obiteljski zakon, Zakon o istospolnim zajednicama i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji iz 2003. godine. Autor sustavno i argumentirano dokazuje da ti zakoni ne štite nego razaraju brakove i hrvatske obitelji i da su protuhrvatski, protuobiteljski i protunatalitetno usmjereni. U suglasju s tim spoznajama upozorava na hitnu potrebu njihova temeljita mijenjanja i napuštanje Zakona o istospolnim zajednicama. Na kraju u zaključnom dijelu konstatira: »Nacionalna obiteljska politika« je liberalno individualistička i nesnošljiva feministička podvala, a njezino napuštanje imperativ je hrvatske obiteljske politike.

Obitelj je primarna društvena jedinica i najvažnija životna zajednica. U *Pismu obiteljima* Sveti Otac, Ivan Pavao II., naziva je »zajednicom ljubavi i života« i »temeljnou ustanovom za život svakoga naroda«. ¹ Obilježava je intimnost i osjećajna povezanost — roditeljska, bratska, rodbinska. U ljubavljuzi prožetom braku i obitelji ljudi zadovoljavaju svoje osnovne potrebe, u njoj se sjedinjuju i obavljaju sve bitne životne funkcije.

U obitelji nastaje novi život, rađaju se djeca — najveća radost života i izgrađuju ljudske osobnosti. Ona je živo vrelo, nezamjenjiva njegovateljica i glavna nositeljica života. Toplinu obiteljskoga doma ne mogu pružiti ni nadomjestiti neke druge ustanove. ² Bez brojnih i stabilnih obitelji nema i ne može biti ni brojnog, jakog, zdravog i za život sposobnog naroda. Obitelj je temeljni čimbenik narodnoga održanja i svekolikoga napretka.

Sveopća društvena i moralna kriza našega vremena, međutim, zahvatila je i hrvatske obitelji. Očituje se u brojnim rastavama braka, labilnosti obiteljskih zajednica, sukobima među članovima, nesuglasju između roditelja i djece, pojavama nasilja, zabrinjavajućem smanjenju poroda, niskoj stopi nataliteta, zanemarivanju

* Prof. dr. sc. Ante Vukasović, profesor u miru Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

1 Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II., IKA, Zagreb, 1994., str. 71. i 72.

2 Usp. A. Vukasović, *Obitelj — vrelo i nositeljica života*, Hrvatski katolički zbor »MI«, Zagreb, 21999., str. 16. i 18.

bračnih i obiteljskih dužnosti, čestim primjerima neodgovornog roditeljstva, zapostavljanju obiteljske odgojne funkcije i dr. Ugrožena su vrela i nositelji života. Stoga je prijeko potrebna revitalizacija obiteljskoga života, temeljni preporod i obnova hrvatskih obitelji.

Postavljanje i odbacivanje hrvatskih prioriteta

Poslije uspješno okončanoga Domovinskog rata i stvaranja samostalne hrvatske države, nova hrvatska vlast je uočila posljedice duhovnog, moralnog i nacionalnog pustošenja, spoznala je težak položaj obitelji i negativna demografska kretanja — opadanje stope nataliteta, starenje populacije, nadolazeću depopulaciju i odumiranje pučanstva. Suočena s takvim stanjem Vlada i Hrvatski sabor preuzimaju odgovornost i obveze zaštite nacionalnih interesa te djelovanje s jasno postavljenom svrhom: jačanje obitelji i pretvaranje negativnih demografskih kretanja u pozitivna.

U razdoblju od 1995. do 2000. gradi se dugoročna strateška nacionalna obiteljska i pronatalitetna populacijska politika. Najvažniji dokument je *Nacionalni program demografskog razvika*. Sabor ga je usvojio 18. siječnja 1996. U njemu su, kao prioriteti nad prioritetima, istaknuti revitalizacija obitelji i demografska obnova pučanstva. Za ostvarenje tih prioritetnih zadaća određene su konkretne učinkovite mjere pomoći obitelji, njezine zaštite i provođenja pronatalitetne populacijske politike.

Bio je to temeljni dokument dugoročne strateške i vrlo odgovorne nacionalne obiteljske politike i, u uvjetima depopulacije, osmišljene učinkovite pronatalitetne populacijske politike. Takvu politiku je trebalo podržati, razrađivati, dograđivati i provoditi, a uskoro je sve to zanemareno, napušteno i odbačeno.

Vlast koalicije, koju je nakon 3. siječnja 2000. predvodio SDP, odrekla se hrvatskih prioriteta — duhovne, obiteljske i demografske obnove, napustila je dugoročnu stratešku obiteljsku i pronatalitetnu populacijsku politiku. Postupno je, ali sustavno ograničavala, umanjivala i dokidala mjere pomoći obitelji i stimulativne mjere pronatalitetne politike zacrtane u *Nacionalnom programu demografskog razvika*.

Tijekom 2002. i 2003. bivša Vlada javno prezentira novu obiteljsku politiku. Izradila je mnogo dokumenata, prijedloga i zakona. Na početku se pojavila knjiga: *Neki aspekti zaštite obitelji u Republici Hrvatskoj s obzirom na europski kontekst*. Slijedili su dokumenti: *Nacionalna obiteljska politika*, *Prijedlog zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama*, *Prijedlog zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*, pa novi prijedlozi i zakoni: *Obiteljski zakon*, *Zakon o istospolnim zajednicama*, *Zakon o ravnopravnosti spolova* i *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*. Što »kreira« ta obiteljska politika i na njoj zasnovani zakoni? Umjesto prijeko potrebne zaštite, oni destabiliziraju, obezvređuju i razaraju brakove i hrvatske obitelji.

Tuda, a ne hrvatska politika

Već naslov knjige: *Neki aspekti zaštite obitelji u Republici Hrvatskoj s obzirom na europski kontekst* jasno kazuje glavnu intenciju i interes ondašnje vladajuće politike i Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži kao izdavača. Knjiga je pisana s obzirom na europski kontekst, a ne s obzirom na hrvatske potrebe, interese, vrijednosti, tradiciju, dobrobit hrvatskoga naroda. U suglasju s tim bitni zaključci i rješenja izvode se iz tzv. međunarodnih deklaracija, preporuka i stanja u zemljama Europske unije. Ista metodologija primijenjena je i u dokumentu *Nacionalna obiteljska politika*. Sve se zasniva i izvodi iz stranih dokumenata i preporuka, a ignoriraju se naše posebnosti, činjenice, potrebe i životno važna pitanja. Tuđi izvori, podaci i interesi primjenjuju se na naše posve različite prilike i potrebe.

I konkretne promjene u *Obiteljskom zakonu* obrazlažu se obvezama koje proizlaze iz međunarodnih ugovora. Ugrađena su stajališta europskih i drugih zemalja, kako u pogledu željenih odnosa u obitelji, tako i u odnosu na društvene intervencije prema članovima obitelji, a zastupljene su potrebe zaštite obitelji, nje govanje skladnih odnosa, očuvanje obiteljskih zajednica. Neka su stajališta i intervencije vrlo radikalne, nama strane i moralno neprihvatljive, a ipak su podržane i u zakon ugrađene.

»Kreatori« životno važne hrvatske politike ne vide ili ne žele vidjeti hrvatske specifičnosti, činjenice ni potrebe. Ideal je Europa, europski trendovi, a ne Hrvatska i njezini vitalni interesi. Hrvatska obiteljska politika podčinjena je stranim interesima i ideologijama. Takva politika ne štiti i ne može štiti hrvatske obitelji. Ona ih omalovažava, destabilizira i razara.

Dokument: Nacionalna obiteljska politika

U prvom poglavlju dokumenta *Nacionalna obiteljska politika* ima prihvatljivih deklaracija o obitelji i njezinu značenju. Autori dokumenta pozivaju se i na Ustav RH u kojemu je istaknuta zaštita obitelji, ali daljnja razrada sadržaja, usađeni stavovi i rješenja proturječe deklariranim izjavama. Trebaju nam brojne, skladne, postojeće i vitalne obitelji, a proklamirana obiteljska politika potiče procese njihova raslojavanja i raspadanja. Slijedeći ekstremne liberalne »europske trendove«, dokument nam nudi obiteljsku politiku usmjerenu na promjene u strukturi obitelji, »bogatstvo« alternativnih rješenja; posve blagonaklono prihvaća »pluralizaciju obiteljskih oblika«, »transformaciju obiteljskih struktura« i tzv. alternativne zajednice — jednoroditeljske, višeroditeljske, izvanbračne, istospolne zajednice homoseksualaca i lezbijki. Nema sumnje, time ta politika podržava i omogućava proces slabljenja, destabiliziranja i razaranja braka i obitelji. Međunarodni stručnjaci su to nazvali defamilijarizacijom i disolucijom (raspadanjem) obiteljske strukture, a obitelj je najvažniji čimbenik narodnoga održanja. Temeljna svrha te politike nije jačanje i zaštita obitelji — tih jedinih vrela i nositelja života, nego rad žena izvan

obitelji. Zanimljivo je da autori dokumenta poznaju i spominju štetne učinke takve usmjerbe: odgađanje osnivanja obitelji, smanjivanje broja brakova, drastičan pad stope fertiliteta, brojne pobačaje, sve manje djece; zapostavljanje roditeljskih dužnosti, skrbi o djeci, brige o njihovu odgoju; zanemarivanje obiteljske odgojne funkcije — s brojnim negativnim, pa i tragičnim posljedicama. Unatoč svemu oni uporno ističu svoj glavni cilj — rad žena izvan obiteljskih domova. To je ekstremni feministički zahtjev pretočen u obiteljsku politiku. Odgajati svoju djecu i raditi u svome domu, prema interpretaciji te ideologije i bivšega ministra Davorka Vidovića, uvrjedljivo je i ponižavajuće za žene.

Jedan od istaknutih zagovornika naznačene politike, bivši ministar rada i socijalne skrbi D. Vidović, odgovarajući na brojna pitanja majki zainteresiranih za uvođenje statusa majke–odgajateljice, kategorički je odbacio tu mogućnost i izjavio: »Pojam majke odgajateljice boljševički je rigidan i uvredljiv!«³ Zaboravio je samo precizirati je li boljševički rigidno i uvredljivo to što su majke odgajateljice svoje djece ili već i to što su uopće majke!?

Bivši ministar i danas zna i priznaje da je »glavni hrvatski problem niska razina rađanja djece, jer u nas žene rađaju u prosjeku 1,3 djeteta, što znači da nema ni osnovne reprodukcije« pučanstva. Pa ipak on, najvažniju za hrvatski narod — pronatalitetnu populacijsku politiku, pogrдно naziva retrogradnom, civilizacijski natražnom koncepcijom obitelji s mnogo djece.⁴ Kakvo je to Vidovićevo antihrvatsko shvaćanje civilizacije?

Znaju i drugi zagovornici te politike glavni hrvatski problem i napisali su: »Emigracija, depopulacija i izumiranje stanovništva obilježja su stanja na gotovo tri četvrtine hrvatskog državnog prostora.«⁵ Ako je stanje takvo, a takvo je, tada pronatalitetna populacijska politika mora biti prvi prioritet ili prioritet nad prioritetima hrvatske politike budući da bez pučanstva nema i ne može biti napretka. Unatoč tomu, *Nacionalna obiteljska politika* praktično je eliminirala iz obiteljske politike onu pronatalitetnu.

Znaju autori *Nacionalne obiteljske politike* i kazuju kako zapošljavanje žena, globalizacija i neoliberalizam najčešće smanjuju rađanje djece, pa ipak su to uporišne točke njihove politike, a mjere pronatalitetne populacijske politike, bitne za opstanak hrvatskoga naroda, proglašavaju bizarnim, boljševičkim i uvrjedljivim. Je li ideološka zasljepljenost toliko snažna da niti ne primjećuju besmisao i štetnost takvih izjava? Hrvatskoj kao kruh svagdašnji treba pronatalitetna, a provodili su protunatalitetnu populacijsku politiku. Bio je to salto–mortale iz pronatalitetne politike demografskoga rasta u antinatalitetnu politiku narodnoga izumiranja.

Napuštajući pronatalitetnu usmjerenost obiteljske politike, »nova« usmjerba je vezuje uz socijalnu. Definirajući obiteljsku politiku, jasno se kaže da je treba razlikovati od populacijske. Populacijska je »usmjerena na ostvarenje demograf-

3 Vjesnik od 9. srpnja 2002.

4 Vjesnik od 16. siječnja 2004.

5 *Neki aspekti zaštite obitelji u Republici Hrvatskoj s obzirom na europski kontekst*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2002., 9.

skih ciljeva«, a obiteljska »na kvalitetu života obitelji, odnosno njenih članova«. ⁶ Kako to lijepo zvuči i privlači dok se ne otkriju zavaravanja i tragične posljedice! Otrježnjenje nastupa kada se shvati da je strategija te politike usredotočena, prema riječima D. Vidovića u proslavu *Nacionalne obiteljske politike*, na pružanje mogućnosti »boljeg i kvalitetnijeg života« ponajprije obiteljima s jednim djetetom, eventualno i onima koje »razmišljaju o drugom«. Nije li upravo takva politika vrlo djelatno podupirala nisku razinu rađanja, proces depopulacije i izumiranje hrvatskoga pučanstva?

U *Nacionalnoj obiteljskoj politici* napisali su: »U Europskoj uniji se odvija postupna konvergencija obiteljskih politika koja se potiče nadnacionalnom regulacijom.« To »nadmacionalno« bitna je odrednica te koncepcije i stoga posve ignorira hrvatske nacionalne potrebe i interese. A državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži koji bi, prema svojoj temeljnoj namjeni, morao štiti obitelj, materinstvo i djecu, pretvorio se u »kreatora« politike protiv obitelji i rađanja djece. Tako se lijepe i privlačne fraze o kvaliteti života pretvaraju u kamuflirajuće demagoške ukrase procesa izumiranja. Rubikon je prijeđen!

Obiteljski zakon

Svaka ozbiljnija rasprava o nečemu, svako moralno i pravno reguliranje ili zakonsko sankcioniranje, da bi se izbjegli nesporazumi, ponajprije treba točno odrediti svoj predmet. To je logički preduvjet serioznog raspravljanja i reguliranja. A vrlo opsežni *Obiteljski zakon*, ⁷ ima 368 članaka, nije definirao obitelj — predmet svoga zakonskoga reguliranja i sankcioniranja. Članak 1. propisuje što se Zakonom regulira, ali nema dijela koji bi se bavio obiteljskom zajednicom kao zajednicom, ni članka posvećena njezinu određenju. Kako se mogu razmatrati, regulirati i sankcionirati odnosi u zajednici ako točno ne utvrdimo značaj, obilježja i posebnosti te zajednice?

Postoje vrlo čudna »rješenja«. Zakonodavac u čl. 3. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji definira obitelj, a u *Obiteljskom zakonu* ne definira. Bilo bi to zanimljivo, da nije posve nelogično. Isto tako je čudno, nelogično, pravno neosnovano i nedosljedno kada u *Zakonu o istospolnim zajednicama*, čl. 3. definira istospolnu zajednicu, a u *Obiteljskome* nije definirao obiteljsku. Jesu li to samo propusti i nedosljednosti, ili je to i izraz negativna odnosa prema postojanim i skladnim obiteljskim zajednicama? Na postojanje i takva odnosa upućuju poticanja njihova raslojavanja, raspadanja i blagonaklona prihvaćanja alternativnih oblika i zajednica, o čemu je već bilo riječi. Tomu u prilog govore i odredbe o postupku posredovanja.

Zakon je, naime, prije rastave braka predvidio postupak posredovanja, ali samo u nekim slučajevima i pod određenim uvjetima. Raniji zakoni o braku i obitelji,

⁶ *Nacionalna obiteljska politika*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2002., 25.

⁷ Narodne novine, Zagreb, 22. srpnja 2003., br. 116, str. 4197–4227.

i u razdoblju komunističke vlasti, imali su obvezatne odredbe o mirenju prije rastave. »Mirenje« jasno kaže što mu je svrha — očuvanje bračne i obiteljske zajednice. Posredovanje je neodređeno, nema naznačene svrhe, može se različito usmjeravati, čak i u prilog rastavi, i nije obveza za sve. Taj postupak je mnogo liberalniji od mirenja. On pojednostavljuje, ubrzava i znatno uvećava broj razvoda. Je li to svrha koju treba podržati *Obiteljski zakon*?

Ako je obitelj najvažnija životna zajednica, temeljni čimbenik narodnoga održanja i svekolikog napretka, živo vrelo i nositeljica života, a brak temelj obitelji, tada Zakon mora štiti brak i obitelj! Stoga se postupak posredovanja mora zamijeniti za sve obvezatnim postupkom mirenja supružnika prije rastave braka.

Zakonodavac je nekim člancima *Obiteljskog zakona* dobro formulirao roditeljska prava i dužnosti. Tako st. 1. u čl. 93. sadrži jako dobru odredbu: »Roditelji imaju dužnost i pravo odgajati dijete kao slobodnu, humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu... kako bi bila pripremljena za skladan obiteljski i društveni život s pozitivnim odnosom prema prirodi.« Čl. 94., st. 1 obvezuje roditelje na čuvanje i njegovanje djeteta i na skrb o njegovim potrebama. Čl. 95. daje roditeljima pravo i dužnost nadziranja djeteta u druženju s drugim osobama i djetetu mlađem od 16 godina pravo zabrane noćnih izlazaka bez pratnje odraslih, od 23 do 5 sati ujutro. Razumljiva su to i dobra rješenja, ali su odredbe o oduzimanju roditeljske skrbi i posvojenju vrlo sporne i velika slabost toga Zakona.

Mnogo je odredbi o oduzimanju roditeljskih prava, a odluke često donose centri za socijalnu skrb, koji nisu stručno kompetentni za donošenje nekih delikatnih odluka. Centri mogu, u određenim i dosta problematičnim okolnostima, odmah i bez pristanka roditelja povjeriti dijete na čuvanje i odgoj drugoj osobi, domu za djecu ili drugoj pravnoj osobni, a u ponovljenim slučajevima mogu odmah donijeti odluku o stavljanju djeteta pod skrbništvo (čl. 103). Sud može oduzeti roditelju pravo življenja sa svojim djetetom i pravo na njegovo odgajanje (čl. 111), može ga lišiti dužnosti i prava roditeljske skrbi (čl. 114), a ako ne živi s djetetom, može mu zabraniti neovlašteno približavanje i »uznemiravanje« djeteta (čl. 116).

Teške su to represije koje mogu razoriti i unesrećiti obiteljsku zajednicu. Nije to teorijska pretpostavka, nego tvrdnja zasnovana na konkretnom primjeru obitelji Petrinjak. Varaždinski centar za socijalnu skrb toj je obitelji iz Sračinca kod Varaždina, u rujnu 2002., na drastičan način i uz pomoć policije oduzeo petero djece mlađe od sedam godina i smjestio ih u dvije udomiteljske obitelji u Varaždinu. U obitelji Petrinjak su postojali skladni odnosi, nije bilo nasilja ni zlostavljanja, djeca nisu bila gladna, imala su prostranu kuću s vodom i grijanjem, postojala je snažna osjećajna povezanost roditelja i djece. Roditelji, međutim, nisu prihvatili ponudenu sterilizaciju, ni primjenu kontracepcijskih sredstava. Centar je, možda i zbog toga, »ocijenio« da su djeca bila higijenski zapuštena i nasilno ih je, nažalost po zakonu, istrгнуo iz njihove tople i njima ugodne obiteljske sredine. Kazali su, u interesu djece. A posljedice?

I djeca i roditelji su doživjeli teške šokove, psihičke traume, najstarija djevojčica teško se razboljela, otac doživio živčani slom. Obitelj je gotovo razorena, djeci

su u ranom djetinjstvu zadane boli, a posljedice će osjećati čitav život. Obitelji je trebalo pomoći, a upropaštena je birokratskom »ocjenom« o dječjoj dobrobiti i primjenom drastičnih mjera »rješavanja problema«. Tko će i kako ukloniti posljedice teške obiteljske tragedije? Smije li *Obiteljski zakon* sadržavati mjere koje to omogućuju?

Ako loše postupa, roditelja, razumije se, treba onemogućiti u nanošenju zla svome djetetu, ali se moraju poduzeti sve moguće mjere (savjetodavna stručna pomoć, odgajanje, liječenje i sl.) da ostane u funkciji roditelja i skrbi o djetetu. Predlagatelj Zakona imaju pravo kada tvrde da se roditelj ne može odreći roditeljske skrbi (čl. 91.), jer se radi o prirodnoj obvezi, ali iz istih razloga ona im se ne bi smjela ni oduzimati. To je njihovo prirodno, moralno i od Boga dano roditeljsko pravo.

Povrjeda roditeljskih i ljudskih prava posebno se očituje u postupku posvojenja djece, a i taj postupak provode nedovoljno stručni centri za socijalnu skrb. U određenim slučajevima — ako je roditelj lišen roditeljske skrbi, ako nije poslovno sposoban ili je malodoban i ne shvaća značenje posvojenja, ono se obavlja bez njegova pristanka (čl. 130). Ako je roditelj bez poslovne sposobnosti, to nije razlog da mu se oduzme dijete. Ne smije se to učiniti ni malodobnom roditelju koji nije sposoban shvatiti značenje posvojenja.

Da bi se zaštitili posvojitelji, a centri oslobodili teškoća od naknadnoga osporavanja, postupak posvojenja je tajan, javnost je isključena (čl. 135), pa i roditelji kao stranke u postupku. Za njih su posvojitelji nepoznate osobe. Nakon posvojenja nastupa raskid veza s krvnim srodnicima (čl. 144), roditelji nemaju pravo uvida u spise o posvojenju, nije dopušteno osporavanje niti utvrđivanje majčinstva i očinstva (čl. 147). Potpuna tajnost štiti posvojitelje, ali stvara nove probleme. Roditelji više ne poznaju svoju djecu, ni djeca roditelje; rođena braća sestre, ni sestre braću. To otvara mogućnosti ne samo incesta nego i braka između braće i sestara, očeva i kćeri, pa i majki i sinova. Prema Zakonu posvojitelji mogu biti i stranci (čl. 127) i mogu mijenjati narodnost djeteta (čl. 145). Tu se krije opasnost odnarođivanja. Takve mogućnosti Zakon i zakonodavac ne smiju dopuštati!

Predlagatelj Zakona je uspio svojim odredbama potpuno zaštititi posvojitelje i svoj postupak, ali je to postigao na štetu roditelja, njihovih prava na vlastitu djecu i njihovo odgajanje. Teške su to povrede ljudskoga dostojanstva, naravnih i neotuđivih roditeljskih prava. Da apsurd bude veći, sve je to »kreirao« Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Nova hrvatska Vlada ne smije dopustiti nedobronamjeran odnos prema obiteljskim zajednicama, povrede roditeljskih prava i ljudskoga dostojanstva u *Obiteljskom zakonu*.

Zakon o istospolnim zajednicama

Raniji *Obiteljski zakon* je učinke braka kao »zakonom uređene životne zajednice žene i muškarca« primijenio i na izvanbračnu zajednicu neudate žene i neoženjena muškarca. Bivša Vlada je u čl. 3. »Prijedloga zakona o obitelji, braku i izvan-

bračnim zajednicama« ugradila stavak: »Odredbe ovoga Zakona o učincima izvanbračne zajednice primjenjuju se na osobe istoga spola koje žive zajedno.« Time je pokušala potihom, gotovo neprimjetno, ozakoniti trajnije spolne odnose i preko izvanbračnih zajednica izjednačiti ih po učincima s brakom.

Zastupnici u Hrvatskom saboru su to uočili i suprotstavili se, naglašavajući da to ne spada u zakon o obitelji i braku. Vlada i ondašnje vodstvo Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži lukavo su to iskoristili, ispustili kratku odredbu iz spomenutog Prijedloga zakona o obitelji, izradili tekst posebnog zakona i u vremenskom tjesnacu, »u paketu« tzv. obiteljskih zakona, progurali i *Zakon o istospolnim zajednicama*.⁸

U čl. 1. toga Zakona piše da se njime uređuje istospolna zajednica i pravni učinci postojanja te zajednice. U čl. 2. je definicija: »Istospolna zajednica, u smislu ovoga Zakona, je životna zajednica dviju osoba istog spola koje nisu u braku, izvanbračnoj ili drugoj istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine te koja se temelji na načelima ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja, te emotivnoj vezanosti partnera.« Pravni učinci su gotovo identični s onima u braku i koriste se odredbe *Obiteljskoga zakona*. Zakon ima i zabranu diskriminacije, »izravne i neizravne na osnovi istospolne zajednice kao i činjenice homoseksualne orijentacije«. Znači li to i zakonsku zabranu opravdanog moralnog, pedagoškog, vjerskog i medicinskog suprotstavljanja tom nenaravnom, neplodnom i za zdravlje opasnom načinu života?

Vratimo se postupku usvajanja. O Prijedlogu zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama vođena je živa rasprava u Saboru, medijima i široj javnosti. Reagirali su brojni intelektualci, znanstvenici, javni djelatnici, građani, političari, političke strane, udruge, poglavito one katoličke usmjerbe. I osobno sam više puta pisao u tisku i na radiju govorio o tome. Dano je mnogo prijedloga za promjene, dopune i poboljšanja teksta u funkciji zaštite i revitalizacije hrvatskih obitelji. Prijedlog je vraćen na doradu.

Zanimljivo je, ali i posve pristrano, da su ignorirani i odbačeni svi bitni prijedlozi koji su tražili veću zaštitu braka i obitelji i iza kojih je stajala golema hrvatska javnost (u njenom sastavu i 78, 73% hrvatskih katolika), a prihvaćeno je sve što su nametljivo i agresivno tražile male skupine lezbijki i homoseksualaca glede njihovih prava, zaštite i postupaka koji proturječe općeprihvaćenim ljudskim, vjerskim i katoličkim moralnim kriterijima. Je li to demokracija ili nasilje neznatne manjine nad golemom većinom?

Ozakonjenjem istospolnih zajednica ne rješava se pitanje ljudskih prava, nego se samo legaliziraju homoseksualne, od šire zajednice neprihvaćene navike i postupci. Takvi postupci ne spadaju u područje ljudskih prava. Ljudska prava su sveopća, općeljudska, pripadaju svim ljudima, a spolni odnosi među osobama istoga spola nisu ni odlike ni civilizacijske stečevine svih, nego nenaravno i društveno neprilagođeno ponašanje posebnih skupina koje se upravo takvim, društveno i

8 Narodne novine, Zagreb, 22. srpnja 2003., br. 116, str. 4227–4229.

moralno neprihvaćenim postupcima izdvajaju i odvajaju od općeljudskih moralnih kriterija i ponašanja.

Zakonska podrška takvim postupcima znači ozakonjenje protunaravnih čina, narušavanje moralno utemeljenih i povijesno prihvaćenih kriterija ponašanja. Kuda bi nas odvela legalizacija i zaštita svih društveno neprilagođenih postupaka? Primjenom te »logike« moglo bi se tražiti pravo na sve što je nenaravno, društveno neprilagođeno, nemoralno, pa i pravo na nasilje, terorizam, kriminal. Gdje je granica takve legalizacije? Kuda to vodi? Kada lavina krene, a u području društvenog morala je krenula, nezadrživo ruši sve što joj se na putu nađe. Zakonodavac je dužan obuzdavati je, a ne pojačavati!

Može se i treba razmišljati i o pravima posebnih skupina — ukoliko nisu štetne za druge ljude i zajednicu, a istospolne zajednice to jesu. One su *logički* neodržive jer su neprirodne, proturječe naravi spolova. Homoseksualni spolni odnosi *medicinski* su nehigijenski i u korelaciji sa širenjem smrtonosnog AIDS-a. Legalizacija homoseksualnih odnosa *pedagoški* znači pružanje negativnih primjera mladeži u odnosu na brak i obiteljski život. *Vjerski* istospolne zajednice proturječe Božjem određenju braka. *Moralnoga* motrišta one ruše općeljudske moralne stečevine o spolnom životu, braku, obitelji, obvezama prema potomstvu i nastavljanju života. *Biološki* su neplodne, ne daju potomstvo, nisu u funkciji života nego izumiranja, a to je, *demografski* gledano, samouništenje hrvatskoga naroda. *Praktično* obezvrjeđuju i podupiru razaranje braka kao »zakonom uređene životne zajednice žene i muškarca« te obitelji kao vrela i nositeljice života. Zaštita braka, obitelji, naravnog morala i hrvatskih moralnih stečevina i vrijednosti — dužnost je nove hrvatske Vlade.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Pod kraj studenoga 2002. Vlada je Hrvatskom saboru, zajedno s Prijedlogom zakona o obitelji, braku i izvanbračnim zajednicama, uputila i Prijedlog zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. U javnoj raspravi izrečene su i napisane brojne kritike toga kratkoga, ali izrazito represivnoga zakonskog prijedloga. Nakon saborske rasprave i on je, kao i obiteljski, vraćen Vladi na ponovno razmatranje. Rezultat je samo povećanje broja članaka od 18 u Prijedlogu na 23 u Zakonu, ali sluha za kritičke ocjene nije bilo pa je zadržan i Zakon i njegovi nedostaci. U »paketu« obiteljskog zakona bez šire rasprave prošao je i *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*⁹, premda je i pojava takvoga zakona sporna.

Danas je nasilje općedruštvena i svjetska pojava, fenomen ili maligno oboljenje suvremene moralno bolesne ljudske zajednice. Suzbijanje nasilja ili borba protiv njega prijeka je, životno važna potreba i sastavni dio procesa moralnoga ozdravljenja čovječanstva. Ali ona, ako želi biti učinkovita, mora biti sveopća, mora se

9 Narodne novine, Zagreb, 22. srpnja 2003., br. 116, str. 4233–4235.

voditi na svim područjima i razinama društvenog života, a ne samo u jednom njegovom vrlo uskom segmentu.

Obiteljsko nasilje sastavni je dio nasilja kao sveopće društvene pojave, nije ono ni izuzetak, ni opasnije od manifestacija nasilja na drugim područjima života. Poseban Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji izdvaja i potencira nasilje, unosi brojne represivne mjere u obiteljski život i traumatizira ga. Time se ne štiti nego razara obiteljska zajednica. Takav je zakon neprimjeren, kontraproduktivan i ne postiže svrhu. Postoje i gori oblici nasilja od onih u obitelji pa se ne donose posebni zakoni za njihovo suzbijanje. Zašto bi obitelj bila iznimka? Usto je nasilje u obitelji u Republici Hrvatskoj zakonski regulirano *Kaznenim zakonom* (glava: »Kaznena djela protiv braka, obitelji i mladeži«), *Zakonom o prekršajima*, *Obiteljskim zakonom* i *Zakonom o kaznenom postupku*. Nema, dakle, potrebe za donošenjem posebnoga zakona. A ako se odredbe naznačenih zakona ne provode, rješenje nije u donošenju novoga zakona, nego u primjeni postojećih, u učinkovitosti sudstva i funkcioniranju pravne države. Poštovati treba postojeće zakone, a ne neučinkovitost sudstva prikrivati inflacijom zakona.

Razmotrimo i bitne značajke *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji*. To je vrlo represivan zakon. Ima ukupno 23 člana, a njih 16 opisuje ili propisuje delikte nasilja, vrste, svrhu, izricanje i primjenu prekršajnopравnih sankcija i »zaštitnih mjera«. Za razliku od sumarno u jednom članku danog, nepreciznog i po težini prijestupa nekategoriziranog nasilja, sankcije su vrlo razrađene u obliku precizno određenih novčanih kazna, kazna zatvora i tzv. zaštitnih mjera, a i one su represivne — kao npr. zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, udaljšivanje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i sl. Novčane kazne su od 1.000 do 10.000 kn., zatvorske do 60 dana i »zaštitne mjere« do dvije godine trajanja.

Delikti nasilja su vrlo široko, ali neprecizno određeni. Obuhvaćaju opsežnu skalu ne samo pojava nego i mogućih oblika fizičkog, psihičkog i moralnog djelovanja, od samo namjere ili pokušaja da se nešto učini do izvršenja čina nasilja. Prema odredbama Zakona nasilje se može, ako netko nastoji, »otkriti« u svakoj obitelji i na svaku bi se mogle primijeniti Zakonom predviđene represije — novčane i zatvorske kazne, razdvajanje i izoliranje članova obitelji, prisilno udaljšivanje iz obiteljskog doma i dr. Kako se može štiti obitelj visokim novčanim kaznama njezinih članova? Kako se može drastičnim represivnim mjerama i razdvajanjem članova obiteljske zajednice ostvariti i promicati zdrav i harmoničan život unutar obitelji? Treba li i reći da bi to teško pogodilo brojne obitelji, ugrozilo njihov materijalni i moralni status, narušilo intimne obiteljske odnose, emocionalnu i socijalnu stabilnost, traumatiziralo sve članove obitelji?!

Široko određenje i sankcioniranje nasilja u obitelji ograničava i znatno otežava obavljanje roditeljske i obiteljske odgojne funkcije, a ona je primarna i najbitnija u izgradnji osobnosti mladoga čovjeka. Odgojni proces je, naime, vrlo raznovrstan i uključuje brojna sredstva i metode *usmjeravanja* djece prema vrijednim svrhama, *poticanja* da ustraju u dobrim postupcima, putovima i nastojanjima, ali i *sprječavanja* svega lošega, nevaljalih čina i djelovanja — ako se i kada se ukaže potreba i za tim. Tako su nadzor, upozorenje, opomena, prijetnja, zapovijed, zabrana, pa i kaz-

na — najnormalnija sredstva obiteljskoga odgoja koja se primjenjuju u postupcima sprječavanja lošega dječjeg ponašanja¹⁰, ali se mogu okvalificirati i kao uznemiravanje, uhođenje, ograničavanje slobode kretanja i komuniciranja s trećim osobama, kao verbalni napadi, izolacija, ugroženost, psihička prisila, izazivanje straha, kao povreda integriteta osobe i osobnog dostojanstva — a to su oblici obiteljskog nasilja koji se, prema Zakonu, strogo kažnjavaju.

Povezavši tako nasilje u obitelji s odgojnim sredstvima sprječavanja, zakonodavac se vrlo nepovoljno umiješao u pedagoško djelovanje roditelja. Oni više ne mogu nesmetano obavljati svoju dužnost i društvenu obvezu. U ime ekstremnoliberalnog shvaćanja slobode Zakon štiti i slobodu još nedozrele, nedovoljno ili loše odgojene djece, ponekad malodobnih prijestupnika i huligana, a narušava, onemogućuje i zakonski zabranjuje roditeljska prava, dužnosti i obveze ostvarivanja roditeljske i obiteljske odgojne funkcije. Time produbljuje krizu odgajanja, ignorira i potiče zanemarivanje odgojne uloge obitelji.

Tipično obilježje Zakona su intervencije u zaštiti individualnih prava; kažnjavaju se izgređnici, štite pojedinci i pojedinke, ali nema intervencije u zaštiti identiteta obitelji, očuvanja obiteljske zajednice. Intervencije su izrazito represivne, zanemarena je preventiva, a represivne mjere najmanje su primjerene suptilnim obiteljskim odnosima i rješavanju obiteljskih problema. Kazneno zakonodavstvo danas nastoji ograničiti i humanizirati primjenu kažnjavanja i u područjima najtežih zločina, a u zakonskom reguliranju obiteljskih odnosa, gdje težište svih nastojanja mora biti na preventivi i dobroj terapiji, ovaj Zakon primjenjuje represije. Bivša Vlada kao da nikada nije čula narodnu mudrost: »Bolje je spriječiti — nego liječiti«, ili pedagoški kazano: »Bolje je odgajati — nego kažnjavati«. Rigorozne kazne ne sprječavaju, ne poboljšavaju, nego traumatiziraju i razaraju.

Iluzija je da će se nasilje u obitelji suzbiti rigoroznim kažnjavanjem. Kažnjavanje narušava obiteljske odnose i otežava nastojanja članova obitelji na rješavanju teškoća i životnih problema. Nasilje se ne suzbija nasiljem. Istinski zaštitne mjere su preventivne i terapijske, mjere materijalne i duhovne potpore. U okolnostima društvene, moralne i obiteljske krize obitelji je prijeko potrebna pomoć — savjetodavna, stručna, medicinska, psihološka, pedagoška, pravna, duhovna i dr. Represivne mjere ne štite ni brak, ni obitelj, ni roditelje, ni djecu, ni supružnike, ni njihove međusobne odnose. One samo ozlojeđuju, razdvajaju, udaljavaju, obezvjeđuju, razaraju i uništavaju obiteljske zajednice.

Zaključno slovo

Stabilni brakovi, skladne i postojane obitelji, brojna rađanja i dobar odgoj djece temelji su narodnog života i jedina jamstva biološkog održanja i svekolikog gospodarskog, društvenog i kulturnog napretka. Bez očuvanja tih temelja i vrela života sveopća kriza, moralno bolesno društvo i smrtonosni proces depopulacije rezultirali bi izumiranjem i nestankom hrvatskoga naroda. Stoga su nam kao kruh svagdanji potrebni: zaštita braka i obitelji, dosljedna pronatalitetna populacijska

¹⁰ A. Vukasović, *Pedagogija*, Hrvatski katolički zbor »MI«, Zagreb, 72001., str. 383–387.

politika, duhovna obnova, moralna preobrazba te dobro organizirano i sustavno odgajanje djece i mladeži.

U Saboru prihvaćen dokument *Nacionalna obiteljska politika* (2002.) i na njemu zasnovani *Obiteljski zakon*, *Zakon o istospolnim zajednicama* i *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji* iz 2003. moraju se hitno revidirati, temeljito mijenjati, a *Zakon o istospolnim zajednicama* i dokinuti, jer su utemeljeni u Hrvatima duhovno i moralno stranoj liberalno individualističkoj i spolno nesnošljivoj feminističkoj ideologiji i budući da su protuhrvatski, protuobiteljski i protunatalitetno usmjereni — razaraju brakove, hrvatske obitelji i presušuju izvore života.

Hrvatska obiteljska politika mora biti utemeljena u hrvatskoj kulturnoj, moralnoj i katoličkoj tradiciji. Mora se vratiti *Nacionalnom programu demografskog razvitka* iz 1996., dosljedno provoditi njegove programske zadaće i mjere zaštite obitelji, ljudskoga života i učinkovite pronatalitetne populacijske politike. Obitelj treba pomoć. Umjesto represivnih obiteljskih zakona, Vlada treba poticati osnivanje i sama osnivati stručno ekipirana obiteljska savjetovališta u županijskim središtima, u svim većim gradovima te pomagati takva savjetovališta pri biskupijama i nadbiskupijama. Morala bi organizirati predbračna i bračna savjetovališta, pripremanje mladeži za brak, škole za roditelje, pružanje materijalne, moralne i stručne pomoći potrebnim obiteljima i sustavno odgajati školsku mladež za kulturu ponašanja, ljubav, brak, obiteljski i društveni život, željeno potomstvo i odgovorno roditeljstvo. To su učinkovite mjere zaštite obitelji, roditeljstva i mladeži, a ne potenciranje nasilja ozakonjenjem novih oblika obiteljskog nasilja.

Nacionalna obiteljska politika je liberalno individualistička podvala, politika razaranja i uništavanja braka i obitelji, ideologija »civilizacije smrti«. Nije to obiteljska politika, nego demagogija koja razjedinjavanje i razaranje obiteljskih zajednica naziva zaštitom obitelji i nudi je kao hrvatsku nacionalnu politiku! Njezino napuštanje imperativ je hrvatske obiteljske politike.

A CRITICAL OBSERVATION OF THE SO-CALLED NATIONAL FAMILY POLICIES OF THE FORMER GOVERNMENT

Ante VUKASOVIĆ

Summary

This debate presents a critical evaluation of the 2002 document titled »National Family Policies« and the laws based on it: the Family Bill, the Bill on Same-Sex Unions and the Bill on Protection from Violence in the Family of 2003. The author provides argumented and methodical proofs that these laws do not protect but rather destroy marriages and families, and that their purpose is anti-Croatian and anti-family and may have a negative impact on the birth-rate.

Accordingly, he warns of the urgent need for their fundamental reform and for the waiver of the Bill on Same-Sex Unions. Finally, the author concludes: »The National Family Policy« is a liberal— individualistic feminist subversion, a case of bigotry. The relinquishing of this policy is imperative to future policymaking in Croatia.